

Preek over Johannes 4:21-26

Liturgie (morgendienst):

Votum en groet

Zingen: Ps. 100:1,2,3,4

De Tien Woorden

Zingen: Ps. 36:2

Gebed

Schriftlezing: Johannes 4:1-42

Zingen: Lb. 75:4,5,6

Tekst: Johannes 4:21-26

Preek

Zingen: Lb. 110:1,2,3,4

Gebed

Collecte

Zingen: Ps. 22:12,13

Zegen

Liturgie (middagdienst Winsum):

Votum en groet

Zingen: Ps. 100:1,2,3,4

Viering Heilig Avondmaal

Lezen: Avondmaalsformulier 4

Geloofsbelijdenis: Gez. 179b

Vorbereiding tafel: Zingen: Ps. 63:1,2

Opwekking

Viering: Lezen: Johannes 4:1-6; Zingen: Ps. 63:3

Dankzegging

Schriftlezing: Johannes 4:7-42

Zingen: Ps. 36:2

Tekst: Johannes 4:21-26

Preek

Zingen: Lb. 110:1,2,3,4

Gebed

Collecte

Zingen: Ps. 22:12,13

Zegen

Gehouden te: Baflo, 16-02-14 (9.30 u.)
 Winsum, 16-02-14 (16.30)

Preek

Thema: Echte aanbidders gezocht bij de Levensbron!

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broeders en zusters, jong en oud,

[Inleiding Baflo]

1. Eredienst

Twee preken geleden gaf ik u vlak voor het 'Amen' een paar vragen mee uit de kerk naar huis. – Het was in de preek over Jezus die het tempelplein schoonveegt voor het enige echte Lam van God. –

"Hoe gaan wij om met de heiligheid van het huis en de dienst van de Heer? Welke ijver leggen wij aan de dag? En is Gods Gezalfde Jezus alles voor ons?"

Hebt u nog iets met die vragen gedaan? Er over nagedacht of voor uzelf een antwoord geformuleerd?

Het zou kunnen dat u hebt gedacht: Goede vragen, maar geef ons eens handvatten om er wat mee te doen in mijn geloof en mijn leven als christen. Maak het eens wat concreter. Zet het neer in de werkelijkheid van ons, hoorders.

Een terecht aandachtspunt, maar soms best lastig in te vullen bij zo'n grote verscheidenheid aan mensen die luisteren.

Hoe ga jij om met de heiligheid van het huis en de dienst van de Heer? Ben jij consument op de geestelijke markt? Of ben jij echt een gelovige hoorder en een echte aanbidder?

Wat is en wat betekent 'eredienst verrichten' voor jou?

[Inleiding Winsum]

U hebt als gemeente vandaag weer het Heilig Avondmaal gevierd. Een paar weken geleden keken we in een leerdienst naar de inhoud en de betekenis van het avondmaal. Aan de hand van wat ons leerboek, de Heidelbergse Catechismus daarover zegt.

Vandaar dus weer de praktijk in een viering vanmorgen en ook vanmiddag. Dat was het gedenken van de dood van Christus in de praktijk. Zichtbaar en tastbaar. Een echte maaltijd, maar wel geestelijk.

U vierde avondmaal. En u krijgt nu nog een preek. Hoe verbinden deze twee dingen zich aan elkaar? Hoe verhouden woord en sacrament zich in de eredienst van Christus' gemeente? Draait het in de ene dienst om de preek? En draait het in de andere dienst om de eucharistie, het avondmaal?

We moeten de vraag onder ogen zien: Wat is het doel van alle eredienst? Eredienst in de breedst mogelijke betekenis: kerkdienst(en) en leven als christen.

Dat doel is: de aanbedding van de drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

Woord en sacrament, gebed en lied zijn gericht op de aanbedding van God en van het Lam.

In de eredienst is er een dubbele beweging zichtbaar. Van God naar jou. En van jou naar God. Jij brengt jezelf ook naar God toe, omdat hij jou in Jezus Christus bij zich roept. Alles gedragen door woord en Geest.

Je komt niet in de kerk om een preek te pakken of te consumeren, die goed smaakt of die niet te pruimen is. Je komt in de eredienst om meer en meer aan Christus verbonden te raken. En om God te aanbidden in woord en gebed, in liederen en leven.

Over echte aanbedding en echte aanbidders heeft de Heer Jezus het in zijn gesprek met de Samaritaanse vrouw. Wanneer hij zit uit te rusten bij de bron van Jakob. Daar maakt hij zich aan die vrouw en later aan haar stadgenoten bekend als de Levensbron.

Daar, bij hem, worden dan ook echte aanbidders gezocht door God de Vader. En gevonden. Een hele oogst zelfs, door het woord van Christus snel gerijpt om binnen gebracht te worden in zijn ene schuur of schaapskooi.

Dit evangelie willen we gaan horen.

Echte aanbidders gezocht bij de Levensbron!

2. Ontmoeting

Toevallig is de ontmoeting van Jezus met de Samaritaanse niet. Zijn gesprek met haar is wel bijzonder. Jezus' leerlingen verbazen zich er over, wanneer ze terugkomen van boodschappen doen.

Jezus vertrekt uit Jeruzalem. Hij lijkt een kritisch volgen door de Farizeeën en de Joodse leiders voorlopig uit de weg te gaan.

De kortste weg van Jeruzalem naar Galilea loopt door Samaria. Kijk maar op de kaart. Recht omhoog naar het noorden. Dan kom je bij Sichar (= Sichem?) langs. Dat ligt redelijk centraal in Samaria, op de huidige Westbank, Palestijns gebied vandaag. De Joden meden die weg door Samaria vaak. Niet altijd. Maar ze vermeden wel de ontmoeting met de Samaritanen, die zij onrein achtten, halve heidenen. Men liet Samaria letterlijk links liggen, op reis naar het noorden.

Dan ging men oostwaarts richting Jericho, stak daar de Jordaan over en ging aan de overzijde naar het noorden. Dus in een grote boog om de Samaritanen heen.

Dat doet Jezus nu niet. Bewust niet. Hij wil zo snel mogelijk Galilea bereiken om rustig te kunnen werken. Maar ook, hij moest door Samaria heen, omdat er een belangrijke ontmoeting op zijn program staat. De Vader brengt hem door zijn Geest langs de Jakobsbron in Sichar.

Daar heeft de Heer dan deze bijzondere ontmoeting. Qua plaats: de bron met levend water, die Jakob aan zijn lievelingszoon Jozef had gegeven. En qua persoon: een vrouw nota bene uit Samaria.

Joodse mannen spraken in het openbaar geen vrouw aan. Dat gaf geen pas. En een Samaritaanse vrouw al helemaal niet. Er ligt een godsdienstige scheiding tussen de Joden en de Samaritanen, als tussen rein en onrein. Gevolg over en weer een afwerende houding. Vergelijkbaar met een houding over en weer tussen christenen en moslims in bepaalde situaties. Of bij kerkelijke gescheidenheid tussen mensen. Jezus is heer van de wet. Hij hoeft zich niets aan te trekken van allerlei menselijke regeltjes en gevoeligheden. Toch provoceert hij niet. Hij gaat zijn eigen weg in gehoorzaamheid. Ook de weg door Samaria heen.

Het wordt een echte ontmoeting tussen Jezus en deze vrouw, van hart tot hart. Want Jezus geeft er blijk van deze vrouw door en door te kennen, haar hart en haar leven.

Geduldig en respectvol treedt Jezus op, terwijl Hij niet schroomt de waarheid duidelijk te benoemen.

"De man die je nu hebt is je man niet. Je hebt er al vijf gehad." En: *"Jullie weten niet wat je vereert, maar wij weten dat wel; de redding komt immers van de Joden."*

Dat zijn twee uitspraken van de Meester, die hard kunnen aankomen bij de Samaritaanse vrouw.

Jezus' boodschap schuurt nog al eens. Zij is ook voor ons niet gladjes.

De vrouw wordt er inderdaad door geraakt, maar niet af gestoten. Ze gaat niet ontgoocheld bij Jezus weg. Integendeel, ze raakt mee daardoor ervan overtuigd, dat Jezus niet zomaar een Joodse man is. Maar de profeet, die ook de Samaritanen verwachtten op basis van de woorden van Mozes. En meer nog dan de profeet: de Messias, Gods Gezalfde.

Zover is de vrouw nog niet, als ze bij de put aankomt en Jezus haar om water vraagt. Een heel normale vraag van een vermoeide reiziger aan de vrouw die water komt putten. Midden op de dag of aan het eind van de middag.

De put staat boven de borrelende bron van Jakob. Levend water noemt met in Israël zon bron. In tegenstelling tot stilstaand water in een waterbak, die regen opvangt. Jezus vraagt om gewoon water uit de put. En Hij wil de vrouw brengen tot de vraag om levend water bij Hem. Jezus vraagt om water uit de Jakobsbron. De vrouw moet komen tot de vraag om water uit de levensbron. Water dat je dorst werkelijk lest en dat nooit ophoudt te stromen, maar dat eeuwig leven geeft.

De vrouw begrijpt dat niet dadelijk. Logisch. Maar ze krijgt steeds meer in de gaten dat een bijzonder mens met haar spreekt. Als Jezus laat merken dat hij haar en haar verleden kent, geeft haar dat de vrijmoedigheid om met een kwestie te komen die haar bezig houdt.

3. Het dilemma voorbij

"Daarop zei de vrouw: 'Nu begrijp ik, heer, dat u een profeet bent! Onze voorouders vereerden God op deze berg, en bij u zegt men dat in Jeruzalem de plek is waar God vereerd moet worden.'" (Joh. 4:19,20)

Eerlijk gezegd, dit lijkt een stelling om de aandacht af te leiden van haar persoonlijke situatie. Want Jezus is met zijn woorden wel heel dicht bij haar huid en haar hart gekomen.

Het is een haast theologische kwestie, neergezet door een vrouw, die ongelukkig en zondig was in de liefde. Maar ze heeft geen eelt op haar ziel.

Ze stelt het aloude dilemma: Gerizim of Jeruzalem. Het dilemma van de ware eredienst en de legitieme plaats van de verering van God. Het aloude strijdpunt tussen Samaritanen en Joden.

"Mijnheer, ik begrijp dat u een profeet bent. Hier zit ik mee."

De Gerizim is de berg vanwaar de zegen klonk over Israël ten tijde van Jozua. Een plek met oude papieren.

Jeruzalem heeft de berg Sion, de plaats waar sinds Salomo het heiligdom van de God van Israël staat. De plaats die God heeft gekozen om zijn naam daar bekend te maken. De plaats voor de eredienst, voor de aanbidding van de HEER, de God van Israël.

"Zegt u het maar, mijnheer de profeet, wat is de plek waar God vereerd moet worden? Hebt u als Joden gelijk of wij als Samaritanen?"

De Heer Jezus gaat er heel serieus op in. "Mevrouw, u moet mij geloven op mijn woord." Dat zegt hij eerst. Hij vraagt geloof van haar.

En dan overstijgt hij het dilemma dat zij schetst: Gerizim of Jeruzalem. Niet de overleveringen van de vaders naar de ene of naar de andere kant geven de doorslag. Maar niets anders dan het geloof in Jezus Christus.

"Geloof me, 'zei Jezus, 'er komt een tijd dat jullie noch op deze berg, noch in Jeruzalem de Vader zullen aanbidden.'" (Joh. 4:21)

Jezus zegt hiermee dat voortaan echte aanbidding van God, de Vader, niet meer plaatsgebonden zal zijn maar persoonsgebonden.

"Maar er komt een tijd, en die tijd is nu gekomen, dat wie de Vader echt aanbidt, hem aanbidt in Geest en in waarheid." (vs. 23)

Echte aanbidding van de Vader is vanaf nu gebonden aan de persoon van Jezus Christus zelf. Hij heeft het kort geleden in de tempel van Jeruzalem al duidelijk gemaakt, toen Hij de tempel schoonveegde. Hij zei toen:

"Breek deze tempel maar af, en ik zal hem in drie dagen weer opbouwen."

Johannes, die het eerst ook niet begrepen had noteert daarbij:

"Maar hij sprak over de tempel van zijn lichaam.

Na zijn opstanding uit de dood herinnerden zijn leerlingen zich dat hij dit gezegd had, en zij geloofden de Schrift en alles wat Jezus gezegd had." (Joh. 2:19,21,22)

De echte aanbidding van de Vader is voortaan gebonden aan de ware tempel, Jezus Christus, Gods geliefde Zoon, aan wie de Vader de Levensbron heeft gegeven. Een bron die echt levend, eeuwig water geeft, meer dan het water uit de bron die Jakob zijn lievelingszoon Jozef had geschonken.

De Zoon is de geliefde, de eniggeborene van de Vader.

Jezus Christus in het midden, ook bij de aanbidding van de Vader. Het kan en mag nooit buiten Hem om. Alleen in Hem zijn we verbonden met God. Alle eredienst is voortaan eredienst in de naam van Jezus Christus.

4. Aanbidding

Wat is aanbidding? Het woord dat Johannes in zijn eigen taal gebruikt betekent: op de knieën gaan voor God. Je klein maken voor de Heer in kinderlijke eerbied.

Op je knieën voor je Vader dus. Niet omdat Hij een afstandelijke machtswellusteling is, die jou klein wil houden. Maar omdat jij je klein weet voor Hem, de heilige Heer. Aanbidding, dat is ook: als een kind geloven in God en vertrouwen op Jezus Christus, je Heer. Het is – om het beeld van de bron vast te houden: op je knieën bij de Levensbron om het levende water te ontvangen en te drinken. Het water van Jezus Christus en zijn Geest. Het water, dat *"een bron (zal) worden waaruit water opwelt dat eeuwig leven geeft.*

'Geef mij dat water, heer, 'zei de vrouw, 'dan zal ik geen dorst meer hebben en hoef ik ook niet meer hierheen te komen om water te putten.'" (vs. 14,15)

De Heer Jezus maakt met zijn woorden de Samaritaanse vrouw ontvankelijk voor het evangelie van de redding door Hem. Een boodschap die niet alleen voor de Joden is, maar ook voor halve en hele heidenen zoals de Samaritanen en andere die niet uit deze schaapskooi komen. (Joh. 10:16) Dat zijn wij onder andere.

Deze boodschap betekent niet dat Jezus de manier van eredienst bij de Samaritanen goedkeurt. Dat Sion en Gerizim uitwisselbaar zijn. Dus, dat het er niet op aan komt, hoe je God vereert en aanbidt, hoe echte eredienst voor God er uit ziet.

Jezus zegt tegen de vrouw uit Samaria: *"Jullie weten niet wat je vereert, maar wij weten dat wel; de redding komt immers van de Joden."* (vs. 22)

Dat is een hard woord, maar niet onbarmhartig. De Samaritanen vereren God wel, maar in schuldige onwetendheid. Zij aanvaarden alleen de vijf boeken van Mozes als gezaghebbend woord van God. De rest van de Bijbel laten ze liggen. Maar op die manier kun je nooit de Heer dienen naar zijn woord. Na Mozes heeft God immers nog zoveel meer geopenbaard.

Voor de echte aanbidding van God zijn niet de traditie of de ouderdom van de overleveringen doorslaggevend. Maar alleen het woord van God zelf.

De Heer heeft de berg Sion in Jeruzalem aangewezen als plaats van zijn troon en van de aanbidding voor Hem. Dat mag je niet negeren.

Jezus kiest in zijn gesprek met deze vrouw onomwonden voor de tempel in Jeruzalem als de wettige plaats van de eredienst. Want Jezus ziet zijn Vader daarachter. De tempel is het huis van zijn Vader.

Maar wat hebben de mensen in Israël er een zootje van gemaakt. Jezus moet er in heilige verontwaardiging de bezem doorhalen. "Het is hier geen marktplaats." Maar huis van aanbidding. Het huis waar alles spreekt van het enige Lam van God.

Jezus spreekt in overeenstemming met de Schriften, als Hij zegt dat het heil uit de Joden is. Let wel, zo zegt Hij het: "De redding komt van de Joden." Niet: de redding is alleen voor de Joden. Dat denken velen in de tijd van Jezus wel. En ze kijken met een scheef oog naar de Samaritanen, dat buitenverbandse buurvolk, waarmee ze niets van doen willen hebben.

De redding komt van de Joden. God liet Jesaja profeteren:

*"Vanaf de Sion klinkt zijn onderricht,
vanuit Jeruzalem spreekt de HEER."* (Jes. 2:3)

Sion zal de startplaats zijn van de redding voor de volken en de wereld, vertrekpunt van Gods reddend handelen met de mensen uit alle volken, te beginnen bij Samaria. Dat heeft alles te maken met het Lam van God. Met Jezus Christus zelf.

Ter wille van zijn komst heeft God aan Abrahams nageslacht een bijzondere positie gegeven, om de Messias voort te brengen.

De redding komt van de Joden, omdat de Gezalfde van God, de zoon van Abraham en de zoon van David is, geboren in en uit het volk van Israël.

Deze boodschap kan overkomen als een aanstoot voor de Samaritaanse vrouw en haar volksgenoten. Toch laat Jezus hem horen en hij doet zo een appèl op haar hart en dat van de inwoners van Sichar en omgeving.

Op deze manier wil Hij hen brengen tot echte aanbidding van God naar al de schriften van het Oude Testament. Hij wil ook hun het heil geven, de redding door het geloof in hem.

De Vader zoekt verlorene aanbidders, ook onder de Samaritanen. En straks ziet Jezus ze komen. Een hele oogst. Velden met in het wit geklede Samaritanen komen naar hem toe. Jezus wijst zijn leerlingen er op.

En na Pinksteren krijgt het een vervolg. In Handelingen 8 wordt verteld van een nalezing onder de Samaritanen, wanneer de evangelist Filippus het evangelie van Jezus Christus verkondigt onder de Samaritanen en velen tot geloof komen.

De Vader zoekt echte aanbidders bij de Levensbron.

5. In Geest en in waarheid

Wat is dat dan: 'de Vader aanbidden in Geest en in waarheid'? Het klinkt cryptisch.

En wat zijn dat voor mensen, die de Vader zo aanbidden en die God zoekt?

We zullen deze woorden moeten verstaan in verbinding met Jezus zelf. God openbaart zich in Christus door zijn Geest. Op Jezus is de Geest van God neergedaald. Hij is met die Geest vervuld.

"Geest is God, zoals Hij zich openbaart en mensen tot leven wekt.....

Waarheid is God in Jezus de Messias, de vleesgeworden vervulling van Gods beloften De Vader vereren in Geest en waarheid betekent dus: Hem zoeken door de Heilige Geest, zoals Jezus de Messias die in hoge mate draagt..... Het is Hem zoeken waar Hij zichzelf presenteert en openbaart, namelijk in de persoon van Christus. Jezus verwijst hier naar zichzelf als de nieuwe tempel van God, het kerkelijk centrum van de nabije toekomst. De heilige Geest wordt door Hem later ook 'de Geest van de waarheid genoemd (14,7; 15,26; 16,13)."¹

De waarachtige aanbidding is nu dus niet meer gebonden aan een bepaalde plaats, maar aan een bepaalde persoon: Jezus Christus zelf, de Messias, de nieuwe tempel van de toekomst. Aanbidden in Geest en in waarheid. In die geest leef je en mag je de Vader aanbidden. Op zijn adem en in zijn ruimte.

Het gaat de Heer Jezus en zijn Vader dus om een nieuwe geloofsgemeenschap, die gebonden is aan de persoon van Jezus Christus en die gericht is op het aanbidden van de Vader door de Geest. Dat is de waarheid, die Christus zelf verkondigt en waarvoor Hij zelf garant staat.

"Mevrouw, geloof mij op mijn woord," zegt Jezus tegen de Samaritaanse.

"De Vader zoekt mensen die hem zo aanbidden, want God is Geest, dus wie hem aanbidt, moet dat doen in Geest en in waarheid." (vs. 23,24)

Echte aanbidders gezocht bij de Levensbron. Jezus zegt: Echte Godzoekers blijken gezochte mensen te zijn. Gezocht door de Vader, gevonden door de Vader op de enige locatie die in aanmerking komt. Bij de Levensbron. Bij Jezus Christus zelf, Gods

¹ Dr. P.H.R. van Houwelingen, Johannes Het evangelie van het Woord, Kampen 1997, p. 116.

geliefde eniggeboren Zoon, aan wie Hij alles heeft gegeven. Vooral zijn Geest in alle volheid.

God zoekt mensen op in Christus. Hij zoekt mensen door zijn Zoon naar de aarde te sturen als het Lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt.

Echte, door de Vader gezochte aanbidders, zoeken hun inspiratie voor aanbedding bij de Levensbron. Uit Hem, Jezus Christus, leren ze putten voor het eeuwige leven. En zo worden ze zelf een bron, waaruit water omhoog borrelt en spuit, levend water. De levende Geest van God.

6. De redder van de wereld

Met haar gebrekkige kennis van de Bijbel, maar geleerd door deze profeet zelf, gaat de Samaritaanse vrouw verstaan, dat het in de woorden van haar gesprekspartner gaat om niemand minder dan de Messias.

'Ik weet wel dat de messias zal komen' (dat betekent 'gezalvde'), 'wanneer hij komt zal hij ons alles vertellen.' (vs. 25)

Jezus stelt zich aan het eind van het gesprek voor: *"Dat ben ik, die met u spreekt."* (vs. 26)

Bijna nergens zegt Jezus het zo duidelijk als hier tegen de Samaritaanse vrouw. En hier is het hem ook om begonnen. Dat deze vrouw tot geloof in hem komt.

En kijk wat ze doet. Ze wordt de eerste vrouwelijke zendeling onder de Samaritanen, bij de inwoners van Sichar. Ze roept de mensen door haar verhaal naar Jezus toe. En ze komen in groten getale. Velden vol oogst. De leerlingen hebben het voor het oogsten.

Samaria is hierdoor in principe gewonnen voor Jezus. Velen geloven op het woord van de vrouw.

"Nog veel meer mensen kwamen tot geloof door wat hij zei; ze zeiden tegen de vrouw: 'Wij geloven nu niet meer om wat jij gezegd hebt, maar we hebben hem zelf gehoord en we weten dat hij werkelijk de redder van de wereld is.'" (vs. 41,42)

Om die boodschap is de Vader alle aanbedding waard, ook van ons. Het Lam is die aanbedding waard, ook van ons. Zoals Johannes het later hoort in de hemel. Echte eredienst!

"Het lam dat geslacht is, komt alle macht, rijkdom en wijsheid toe, en alle kracht, eer, lof en dank.'

Elk schepsel in de hemel, op aarde, onder de aarde en in de zee, alles en iedereen hoorde ik zeggen: 'Aan hem die op de troon zit en aan het lam komen de dank, de eer, de lof en de macht toe, tot in eeuwigheid.'" (Opb. 5:12,13)

Amen.